

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

חצר שנפרצה לרה"ר וגג הסמוך לרה"ר

(צ"ד א') משנה: חצר שנפרצה לרשות הרבים (במלואה, או יותר מעשר) -

(1) המכניס מתוכה לרשות היחיד, או מרשות היחיד לתוכה, חייב (שהחצר נחשבת כרשות הרבים). דברי רבי אליעזר. (2) וחכמים אומרים: מתוכה לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכה, פטור, מפני שהיא ככרמלית (וגם צידי רשות הרבים דינם ככרמלית).

ורבי אליעזר, משום דנפרצה לרשות הרבים הויא לה רשות הרבים?

אין, רבי אליעזר לטעמיה. דתניא: רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: רבים שבררו דרך לעצמן, מה שבררו ברו (דקנו לה). (ומסיק) כגון שאבדה להם דרך באותה חצר?

ואיבעית אימא: בצידי רשות הרבים קמיפלגי³; דרבי אליעזר סבר צידי רשות הרבים כרשות הרבים דמו, ורבנן סברי צידי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו.

שיטות הראשונים

חצר שנפרצה לרשות הרבים: פסק הרמב"ם כחכמים. וכן פסק השו"ע⁴. הקשו הראשונים דהכא (במשנה) אמרינן דחצר זו שנפרצה בכותל רביעי לרשות הרבים, אע"פ שעדיין יש לה ג' מחיצות, נחשבת בתוכה כרמלית לדברי הכל (ורק במקום המחיצות פליגי). ולעיל פרק קמא (י"א ב') אמרינן דלזרוק בג' הוא דמחייב. ואמנם מכאן סיוע לשיטת הרמב"ם הסובר מקום המוקף שלוש מחיצות, אינו רשות היחיד מן התורה⁵.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שסא)

ב. חצר שנפרצה במלואה, או ביותר מעשר, לרשות הרבים, מקום המחצה נדון כצידי רשות הרבים שהוא כרמלית (כמו) שהוא החצר...

¹ במה ששינו חכמים ולא אמרו מתוכה לרשות היחיד וכו' כדברי רבי אליעזר, ראה תוספות (לעיל צ"ג ב', ד"ה חייב) ורשב"א (צ"ד א', ד"ה וחכמים).

² שאין מקום המחיצה ניכר, ובני רשות הרבים מרחיבין רשות הרבים לתוכה במקצת, ואמרו שעד כאן היה רשותן. וכי אמר רבי אליעזר רשות הרבים היא, באותו מקום מחיצה קאמר, שאלו עוררין עליו. רש"י.

³ לעולם בשמקומות מחיצות ניכרות, ואפילו הכי משוי ליה רבי אליעזר למקום מחיצה רשות הרבים.

⁴ או"ח שסא, ב. מקורות - רמב"ם (פיה"מ).

⁵ ראה באריכות בריטב"א. (הרמב"ם בהל' שבת יז, ט) על מש"כ הרמב"ם (הל' שבת יז, ד) שמקום המוקף שלוש מחיצות הוא כרמלית, כתב הגר"א שזה יצא לו מהגמרא מהגמרא כאן, עיי"ש (חידושים וביאורים מלוקטים. הובא במהדו' פרנקל).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזהש"ת
כד חשוון תשפ"א
מסכת: עירובין | פרק: ט | דף: צ"ד

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

חצר שנפרצה משתי רוחותיה ומבוי שניטלו קורותיו

(צ"ד א') משנה: חצר שנפרצה (בשבת) לרשות הרבים משתי רוחותיה, וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו, וכן מבוי שנטלו קורותיו או לחייו -

(4) מותרים באותו שבת (שאומרים שבת כיוון שהותרה הותרה), ואסורים לעתיד לבוא (לשבת הבאה), דברי רבי יהודה.
(2) רבי יוסי אומר: אם מותרין לאותו שבת מותרין לעתיד לבא, ואם אסורין לעתיד לבא אסורין לאותו שבת (ומסיק בגמרא, צ"ה א', שבא לאסור אף באותה שבת, כשם שאסורים לעתיד לבוא).

(ומברר) במאי עסקינן (בחצר שנפרצה משתי רוחותיה)? אילימא בעשר (ומטה), מאי שנא מרוח אחת דאמר פיתחא הוא, משתי רוחות נמי פיתחא הוא! אלא ביתר מעשר, אי הכי אפילו מרוח אחת נמי (גם כן פוסלת פירצה יותר מעשר)!

אמר רב: לעולם בעשר (אמות או פחות), וכגון שנפרצה בקרן זוית. דפיתחא בקרן זוית, לא עבדי אינשי. וכן בית, אמרי בי רב משמיה דרב: כגון שנפרץ בקרן זוית וקירוי באלכסון (ראה להלן), דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם.

(צ"ה א') איתמר, (4) רב חייא בר אשי אמר רב: הלכה כרבי יוסי (שחצר ובית שנפרצו בשבת, וכן מבוי שנטלו קורותיו או לחייו, נאסרים בשבת בטלטול). (2) ושמואל אמר: הלכה כרבי יהודה (שמותרים באותה שבת).

(ומסיק) דדוקא כשנפרצה לכרמלית (דאי נמי אתי לאפוקי לבר, לאו איסורא דאורייתא איכא). אבל כשנפרצה לרשות הרבים, לשמואל נמי הלכה כרבי יוסי דאסור.

שיטות הראשונים

כגון שנפרץ בקרן זוית וקירוי באלכסון: רש"י פירש בשיפוע, כעין גגין שלנו, דליכא פה⁶. והקשו עליו **תוספות והרא"ש**⁷, ופירשו דמיירי שנפרץ הקירוי באלכסון עם המחיצות בקרן זוית⁸. **והראב"ד** פירש להיפך, "שנפל קרן זוית ולא הקירוי, ונמצא שקרן הקירוי בולט בחוץ באלכסון הבית, לפיכך אי אפשר לומר פי תקרה יורד וסותם, דפי תקרה אמרינן, אמצע תקרה⁹ לא אמרינן"^{10,11}. **והשו"ע**¹² פסק גם **כרש"י** וגם **כרא"ש**.

⁶ דהיינו כי ארזילא, כדאמרינן בעושין פסין (לעיל כ"ה ב').

⁷ דלשון דאלכסון לא משמע כפירוש, דהוה ליה למימר וקירוי משופע, או כי ארזילא (תוספות צ"ד ב', ד"ה וקירוי; רא"ש ס' ג).

⁸ וכי האי גוונא לא אמרינן פי תקרה, דטעמא דפי תקרה משום דדמי לפתח מדמפלגינן בסמוך בין עשר ליתר מעשר, ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי.

⁹ דהיינו שסובר הראב"ד שפי תקרה **צריך לרדת צמוד לכתלים** (ולא באויר, כמו שסוברים רש"י ותוספות), ממילא כאשר רק הקירות נפלו ולא הקירוי, יוצא שהתקרה שצריך להוריד, היא באמצע, ולא בקצה התקרה.

¹⁰ אבל אם גם הקירוי נפרץ, אמרינן פי תקרה יורד וסותם. ראב"ד (הו"ד בתשובות הרשב"א, ח"ה, לב, ובחי' הריטב"א. והובאו השיטות בעבוה"ק, בית נתיבות, אטו. וראה עוד עבוה"ק גג, שכתב לחוש לרש"י שבקירוי משופע אין אומרים פי תקרה).

¹¹ והרמב"ם כתב (שבת יז, לה): "... בית או חצר שנפרץ קרן זוית שְׁלֵה בְּעֵשֶׂר אַמּוֹת - הַרְי זֶה אֲסוּר לְטַלְטֵל בְּכֵלּוֹ; אִף עַל פִּי שְׁכַל פְּרֻצָה שְׁהִיא עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת כְּפֶתַח - אֵין עוֹשִׂין פֶּתַח בְּקֶרֶן זְוִית. וְאִם הִיְתָה שֵׁם קוֹרֶה מְלַמְעֵלָה עַל אַרְבֵּי הַפְּרֻצָה - רּוֹאֵין אוֹתָהּ שְׁיִרְדָּה

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

חצר שנפרצה משתי רוחותיה: פסקו הרי"ף, רמב"ם, ורא"ש כרבי יוסי, שנאסרה בשבת בטלטול, כדפסק רב, דקיי"ל כוותיה לגבי שמואל, ואפילו בנפרצה לכרמלית. וכן פסק השו"ע¹³.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שסא)

ב. חצר שנפרצה במלואה, או ביותר מעשר, לרשות הרבים... ואם נפרץ בקרן זוית, אפלו בפחות מעשר אסור. וכן בית שנפרץ בקרן זוית, אפלו בפחות מעשר, ונפרץ גם הקרוי עד שנשאיר באלכסון, אסור...

(או"ח, הלכות שבת, סימן שסה)

ז. מבוי שנפלו קורותיו או לחייו בשבת, אף על פי שהתר למקצת שבת אסור משם ואילך, בין פתוח לרשות הרבים בין פתוח לכרמלית. ויש מי שאומר דהני מלי בעיר שאינה מקפת חומה, אבל בעיר מקפת חומה, מתר. **הגה:** ויש לסמוך על זה להתיר. וכל זה שהיה ראוי לעמד כל השבת, אבל אם היה עומד לסתור מערב שבת, אסור לאחר שנסתר. ואם ספק אם נסתר מערב שבת או לא, אזלינן לקלא (תרוימת הדשן סימן ע"ג).

אכסדרה בבקעה

(צ"ד ב') **איתמר**, אכסדרה בבקעה (כרמלית) -

(4) רב אמר: מותר לטלטל בכולה, אמרינן פי תקרה יורד וסותם (ודינה כרשות היחיד).

(2) ושמואל אמר: אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם (ודינה ככרמלית). (ומבאר) כי לית ליה, בד' אבל בשלוש, אית ליה.

(ואמרינן) בעשר (אמות בין עמודי האכסדרה), כולי עלמא לא פליגי (שמותר לטלטל באכסדרה, שגם בלא סתימת פי תקרה, הם פתחים). כי פליגי ביתר מעשר.

ואיכא דאמרי (לחומרא): ביתר (מעשר) כולי עלמא לא פליגי (שאסור לטלטל באכסדרה). כי פליגי, בעשר.

שיטות הראשונים

מכמה רוחות אומרים פי תקרה יורד וסותם: רש"י פירש דפליגי באכסדרה פרוצה מארבע רוחותיה. ודעת רבינו חננאל,

וסתמה, ומתיר לטלטל בכלו. המ"מ כתב שכוונת הרמב"ם אינה מבוארת. ובב"י (או"ח שסא) ביאר שאינו מפרש קרן זוית כרש"י שאוכל בשתי רוחות. אלא שנפרץ מן הצד. ואין הפירצה באלכסון. אלא הקורה מונחת לאורך הפירצה באלכסון.

¹² או"ח שסא,ב. שם פסק כתוספות שרק אם נפרץ גם הקרוי לא אמרינן פי תקרה. וכן פסק כרש"י שאם אינו בקרן זוית, אמרינן פי תקרה יורד וסותם, אפילו ביותר מעשר אם אין פי תקרה משופע, דליכא פה, מהא דעביד כי אורזילא, כ"ה ב', וכפירוש רש"י.

¹³ או"ח שסה,ז. ואף דלעיל, ס"פ קמא, י"ז א', אמרינן שבת הואיל והותרה, הותרה, וכן פסק השו"ע (או"ח שסב), היינו דווקא בחסרון עירוב, אבל כאן החסרון במחיצות, וגריע טפי (וראה לעיל, צ"ג ב', סוגית שבת כיון שהותרה הותרה, בהערות). מקורות - רמב"ם (הל' שבת יז, לד).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזה"שית
כד חשוון תשפ"א
מסכת: עירובין | פרק: ט | דף: צ"ד

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

רי"ף, ורמב"ם, דפלוגתייהו דוקא כשיש ג' מחיצות שלימות, ואנו דנים על רוח רביעית. ודעת ר"ת, **הרשב"א** והרא"ש, דבשתי מחיצות נמי מהני פי תקרה לרב. ודוקא כששתי המחיצות מחוברות, משא"כ אם הן מפולשות¹⁴. והשו"ע¹⁵ פסק כרי"ף ורמב"ם. והרמ"א כתב דעת רבינו תם והרא"ש.

הרי"ח שבין עמודי האכסדרה: ה"ה ורשב"א פסקו לחומרא כלישנא בתרא, שביתר מעשר לכולי עלמא אסור לטלטל באכסדרה, ורק בעשר מתיר רב. והרא"ש כתב שנראה דבשל סופרים הלך אחר המיקל. וכן פסקו ר"ת, רי"ף, רמב"ם, וסמ"ג כלישנא קמא, שבעשר לכולי עלמא מותר, ואף ביתר מעשר מותר לדעת רב. וכן פסק השו"ע¹⁶ לקולא.

פי תקרה יורד וסותם, מדאורייתא או מדרבנן: אכסדרה בבקעה, רב אמר מותר לטלטל בכולה, ופסקו רי"ף, רמב"ם, סמ"ג ועוד, הלכה כמותו, דקיי"ל כרב באיסורי. דעת הרמב"ם דפי תקרה מועיל רק להתיר טלטול בתוכו, אבל לא לעשותו רשות היחיד גמור, והזורק מרשות הרבים לתוכו פטור¹⁷. והראב"ד פליג על זה, וסובר דפי תקרה יורד וסותם הוא מדאורייתא; וכן הוא דעת תוספות ורא"ש¹⁸.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שסא)

ב. חָצַר שֶׁנִּפְרָצָה בְּמִלּוּאָה... אָבֵל פְּרָצָה שְׂאִינָהּ בְּקֶרֶן זְוִית, אִמְרִינָן בָּהּ: פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם אֶפְלוּ בְיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, וְהוּא שְׂלֵא יְהֵא פִי תִקְרָה מִשְׁפַּע דְּלִיכָא פָּה.

הגה: ויש אומרים דבעינן גם כן ברחב הקרוי ארבעה טפחים (תוס' והרא"ש פרק כיצד משתתפין וסמ"ג וטור). ואמרין פי תקרה יורד וסותם אפלו ב' מחצות, אם יש פאן שתי מחצות שלמות דבוקות זו בזו; אבל זו כנגד זו לא (טור).

¹⁴ ונחלקו הראשונים הנ"ל גם בגירסת הגמרא וגם בפירושה. ראה באריכות בדבריהם. מקורות - רש"י (ד"ה כ; ד"ה אבל). רמב"ם (שבת יז, לה). תוספות (סוכה י"ח ב', ד"ה אכסדרה); רשב"א (לעיל כ"ה א', ד"ה אכסדרה); רא"ש (סי' ג); ריטב"א (צ"ד ב', ד"ה ופרכינן דגבי בית). ראה ר"ן (כ"ה א', ד"ה אכסדרה).

¹⁵ או"ח שסא, ב (כן ביאר הגר"א, ס"ק טז, שהשו"ע פסק כרי"ף ורמב"ם. ובדעת הרמ"א, עיין ביה"ל, ד"ה ואמרין, שכתב: ואולי דדעת הרמ"א רק להכניס דעה זו בתוך הי"א, אבל לא להחליט כדבריו). ע"פ ב"י (או"ח שסא, ב) וביה"ל (ד"ה ואמרין פי תקרה). מקורות - רשב"א (עבוה"ק, בית נתיבות, ג, ג). רא"ש (סי' ג). רמב"ם (הל' שבת יז, לה).

¹⁶ או"ח שסא, ב. מקורות - סמ"ג (עשין, עשה דרבנן א', הל' עירובין). רמב"ם (הל' שבת יז, לה). רשב"א (חיל' ועבוה"ק א, טו, עמ' נא). רז"ה (הו"ד ברא"ש). רא"ש (סי' ג).

¹⁷ שדין פי תקרה יורד וסותם הוא, משום היכר ולא משום מחיצה.

¹⁸ והעתיקו דברי התוספות גם הרשב"א והריטב"א בחידושיהם. ביה"ל (שסא, ב, ד"ה ויש אומרים דבעינן).